

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain ja rajavartiolaitain 34 g §:n muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain ja rajavartiolaitain 34 g §:n muuttamisesta (HE 1/2024 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylitarkastaja Noora Nihtinen, sisäministeriö
- professori Mikael Hidén
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- apulaisprofessori Ida Koivisto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia ja rajavartiolaitain lakia.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2024.

Esitykseen sisältyy suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva jakso.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2024 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Hallituksen esityksessä muun muassa ehdotetaan, että rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin lisätään uusi 12 a §, jonka mukaan Rajavartiolaitoksen siviilivirka, jonka tehtävät muodostuvat rajaturvallisuuden ylläpitämisen tai sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävistä taikka niihin välittömästi liittyvistä teknisistä tukitehtävistä, voidaan täyttää sitä haettavaksi julistamatta, jos tehtävän luonne sitä välttämättä edellyttää. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös seikoista, jotka otetaan huomioon välttämättömyyttä arvioitaessa. Ehdotettu sääntely ei koske virkoja, joihin valtioneuvosto nimittää.

(2) Sääntely muistuttaa läheisesti perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 45/2022 vp) säädettyjä poliisin hallinnosta annetun lain 12 a ja 13 a §:ää. Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntelyä ei kuitenkaan voida perustella yksinomaan sillä, että vastaavankaltainen sääntely on hyväksytty toisessa asiayhteydessä.

(3) Ehdotettu sääntely merkitsee poikkeusta valtion virkamieslaissa omaksuttuun pääsääntöön, jonka mukaan virka on julistettava haettavaksi ennen sen täyttämistä. Perustuslakivaliokunta korostaa, että virkojen ja virkasuhteiden avoin hakumenettely turvaa osaltaan perustuslain 12 §:ssä turvatun julkisuusperiaatteen ja myös perustuslain 6 §:ssä turvatun yhdenvertaisuuden toteutumista erityisesti suhteessa perustuslain 125 §:n 2 momentissa säädettyihin julkisten virkojen yleisiin nimitysperusteisiin. Julkisen hakumenettelyn voidaan katsoa turvaavan myös perustuslain 21 §:ssä säädettyä oikeusturvaa niin hakijoiden yksilöllisen oikeusturvan kuin hyvän hallinnon takeiden kannalta (ks. myös PeVL 45/2022 vp, kappale 7).

(4) Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotetulle sääntelylle on sinänsä hyväksyttävät perusteet, jotka liittyvät yhtäältä Rajavartiolaitoksen henkilöstön turvallisuuteen ja toisaalta Rajavartiolaitoksen kansallisen turvallisuuden kannalta merkityksellisten tehtävien suojaamistarpeeseen. Esityksen tavoitteiden voidaan katsoa kiinnittyvän perustuslain 18 §:ssä julkiselle valalle asetettuun velvollisuuteen suojella työvoimaa ja ääritapauksessa myös 7 §:ssä turvattuun oikeuteen elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Valiokunta pitää sääntelyn hyväksyttävyyden kannalta tärkeänä, että poikkeaminen hakumenettelyn julkisuudesta edellyttää yksittäistapauksellista arviointia siitä, että se on välttämätöntä tehtävän luonteen kannalta (ks. myös PeVL 45/2022 vp, kappale 8).

(5) Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta huomiota siihen, ettei rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 12 a §:ssä määritellä kovinkaan tarkasti niitä virkoja, joita sääntely koskee. Sääntely eroaa tältä osin esimerkiksi poliisin hallinnosta annetun lain keskusrikospoliisin ja paikallispoliisin virkoja ja virkasuhteita koskevasta sääntelystä. Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntelyn soveltamisalaa on syytä täsmentää säädösperustaisesti esimerkiksi lainkohdan perusteluissa (s. 37) mainituilla tarkennuksilla.

(6) Perustuslakivaliokunta korostaa sääntelyn soveltamisen kannalta, että viran haettavaksi julistaminen on pääsääntö ja haettavaksi julistamatta jättäminen poikkeus. Poikkeussäännöstä on tulkittava suppeasti (ks. myös PeVL 45/2022 vp, kappale 6). Valiokunta toteaa lisäksi pitävänsä selvänä, että lakiehdotuksessakin tarkoitetuissa nimityksissä sovelletaan perustuslain 125 §:n 2 momentissa säädettyjä yleisiä nimitysperusteita, jotka ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskun-

Valiokunnan lausunto PeVL 7/2024 vp

to, ja että ilman julkista hakumenettelyä nimitettävän henkilön tulee täyttää kyseisen viran yleiset ja erityiset kelpoisuusvaatimukset. Valiokunta painottaa myös, että nyt ehdotettuja poikkeuksia ei saa käyttää syrjimiseen tai henkilön suosimiseen (ks. myös PeVL 45/2022 vp, kappale 10).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä.

Helsingissä 19.3.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Mats Löfström r
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Ville Valkonen kok
varajäsen Janne Heikkinen kok
varajäsen Jani Mäkelä ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala